

KORONAVİRUS PANDEMİSİ KAPSAMINDA MEDYA ETKİLERİ:

TÜRKİYE ÖRNEĞİ

MEDIA EFFECT WITHIN THE CONTEXT OF CORONAVIRUS PANDEMIC: TURKEY SAMPLE

Prof. Dr. Sedat CERECİ

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İletişim Fakültesi

31061 Hatay/Türkiye, scereci@mku.edu.tr. Orcid: 0000-0002-3763-6483

ÖZET

Dünya gündeminden esinlenen ve dünya gündemini oluşturan medya, 2020 yılında temel materyal olarak koronavirus konusunu kullanmış ve tüm dünyada etkili bir gündem oluşturmuştur. Bu çalışmada, 2019 yılının sonlarında başlayan Koronavirüs Pandemisi'nin insanlarda neden olduğu etkiler araştırılarak, medyanın Koronavirüs ile ilgili yayınları ve bu yayınların insanlardaki etkileri, yayınlara verilen tepkiler değerlendirilmiştir. Türkiye'de, 23 ilde yaşayan ve rastsal olarak seçilen 820 kişiyle sosyal medya aracılığıyla yapılan gayriresmi söyleşilerde, Pandemi ve medya ile ilgili sorular sorulmuş ve yanıtlar değerlendirilmiştir. Dünya, tarihinde yaşadığı ölümcül felaketlerden birini 2019 yılı sonlarından başlayarak yaşamış, tehlikeli bir salgın hastalık tüm dünyada hızla yayılmıştır. Ansızın ortaya çıkan ve yayılan salgında pek çok ülke tehlikenin farkına varamamış ve büyük kayıplar vermiştir. Covid 19 adıyla anılan virüs, ölümcül karakteriyle tüm anakaralara yayılmıştır. Ekonomiden sosyal yaşama kadar bütün alanları etkileyen Pandemi sürecinde medya da etkin bir rol oynamış, Pandemi Günlüğü ile bilgi akışı sağlamıştır. Korona tehlikesini algılayan insanlar salgın sürecini, kendilerine en yakın medyadan izlemişler, gündemden ayrılmamaya çalışmışlardır. Korona günlerinde medya, sürekli ve etkin biçimde pandemi ile ilgili gelişmeleri aktarmıştır. Türkiye'de yapılan bir araştırma, Türkiye'de yaşayan insanların, medyanın Pandemi konusunda yaptığı yayınlara karşı tepkilerini ve eleştirilerini ortaya koymuştur. Türkiye'nin değişik illerinde yaşayan kişilerle sosyal medya aracılığıyla yapılan görüşmelerde, medyanın Pandemi sürecindeki yayınlarına karşı gösterilen tepkiler değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin çoğu küresel salgınla ilgili gelişmeleri televizyondan veya sosyal medyadan izlediğini belirtmiş medyadaki çelişkili bilgilere ve yorumlara kızdıklarını Pandemiyle ilgili

kamu spotlarını ve uyarıları genelde beğendiklerini belirtmişlerdir. Korona günlerinde medyanın yaptığı yayınlara gösterilen tepkiler, toplumun karakteristiğini de ortaya koymakta, toplumsal değerlere verdiği önemi ve yönetimden beklentilerini de dile getirmektedir. Türkiye’de Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Sedat Cereci’nin yaptığı Korona ve medya ilişkisi konulu araştırmada, Türk toplumunun konuya yaklaşımı ve öteden beri sahip olduğu tutumlar ortaya çıkmıştır. Türk toplumu, medyada yer alan çelişkili bilgilere ve yorumlara güvenmezken, toplumsal gereceklerden uzak yaşayan kişilerin uyarıda bulunmasını da hoş karşılamamıştır. Devletin, Pandemi konusunda izlediği politika ve uygulamalar genelde onaylanmış, konuyla doğrudan ilgisi bulunmayan kişilerin medyada konuşmaları onaylanmamıştır. Türk toplumu, Pandemi boyunca medyayı yakından izlemiş ve medya yayınlarını, geleneksel karakteristiğine ve değerlerine uygun bir biçimde değerlendirmiştir.

Anahtar Sözcükler: Covid 19, Medya, Pandemi, Korona, Salgın, Türkiye.

ABSTRACT

Inspired by the world agenda and forming the world agenda, the media used the coronavirus issue as the basic material in 2020 and created an effective agenda all over the world. In this study, the effects of the Coronavirus Pandemic, which started in late 2019, on humans were investigated, and the publications of the media on Coronavirus and the effects of these publications on humans and the reactions to the publications were evaluated. In this study, the effects of the Coronavirus Pandemic, which started in late 2019, on people were investigated, and the publications of the media on Coronavirus and the effects of these publications on people and the reactions to the publications were evaluated. Researchers in Turkey, living in 23 provinces and have informal conversations via social media with randomly selected 820 people. and the media were asked questions about the pandemic and responses were evaluated. The world has experienced one of the fatal disasters in its history starting from the end of 2019, and a dangerous epidemic has spread rapidly all over the world. In the epidemic that suddenly emerged and spread, many countries did not realize the danger and suffered great losses. The virus, known as Covid 19, has spread to all mainlands with its deadly character. The media also played an active role in the pandemic process, which affected all areas from economy to social life, and provided information flow with the Pandemic Diary. People who perceived the Corona danger, watched the epidemic process from the media closest to them and tried not to leave the agenda. During the Corona days, the media conveyed the developments regarding the pandemic continuously and effectively. A study conducted in Turkey, people

living in Turkey, media have revealed reactions and criticisms against his publications about the pandemic. Turkey is in talks with people living in different cities through social media, reactions demonstrations against the publication in the media of the pandemic were evaluated. Most of the individuals participating in the study stated that they watched the developments regarding the global epidemic on television or social media, and they stated that they were angry with the contradictory information and comments in the media, and they generally liked the public spots and warnings about the pandemic. The reactions to the broadcasts of the media in the Corona days also reveal the characteristics of the society, express the importance it attaches to social values and expectations from the management. Prof. Dr. Sedat Cereci from Hatay Mustafa Kemal University Faculty of Communication in Turkey conducted a survey on the relationship between Corona and the media, the approach of the Turkish society to the subject and the attitudes that it has had for a long time have been revealed. While Turkish society did not trust the contradictory information and comments in the media, it did not welcome the warnings of people living far from social implications. The policies and practices followed by the state regarding the pandemic are generally approved, and the speeches of people who are not directly involved in the issue are not approved. Turkish society has followed the media closely throughout the pandemic and evaluated media broadcasts in accordance with their traditional characteristics and values.

Keywords: Coronavirus, Media, Pandemic, Covidien 19, Epidemic, Turkey.

1. GİRİŞ

Medya, modern çağda tüm dünyada egemen olan ve herkes tarafından izlenen kitle iletişim araçlarıdır. Medyanın yayınları herkesten etkilenmekte ve herkesi etkilemektedir (Enikolopov ve Petrova, 2017: 35). Medyanın en temel kullanım materyali günlük olaylar ve güncel gelişmelerdir. Medyanın ana yapımlarını oluşturan haberin de başlıca koşullarından biri güncel ve taze olmasıdır. Bu nedenle medya her gün o günün gündemini oluşturan veya oluşturacak olan konularla ilgilenmektedir.

Günler, aylar ve yıllar medya için sürekli yeni malzeme üretmektedir. Dünya hiç durmadan devinmekte ve değişmektedir. 2019 yılının sonlarından başlayarak tüm dünyada medyanın birincil yapım materyalini covid19 da denen koronavirüs oluşturmuştur (Casero-Ripollés, 2020: 9; Dixit, 2020). Günlük vaka durumu, ölümler, yönetimlerin pandemi sürecini kontrol etme yeteneği sürekli medyaya malzeme olmuştur.

Antik çağlardan bu yana çok sayıda hastalık, tacirler, seyyahlar, din adamları veya savaşlara katılan askerler tarafından değişik coğrafyalara yayılmış, bölgesel veya küresel salgınlar yaşanmıştır (Spree, 2016: 229). Orta Çağ'da etkili olan bulaşıcı hastalıklar; veba, grip, çiçek, tifüs, tüberküloz, epilepsi, uyuz, erizipel, şarbon, trahom, cüzzam, frengi, St. Anthony ateşi (ergotizm), skorbüt, dancing mania (epidemik korea) gibi hastalıklar kitlesel ölümlere neden olmuştur. Orta Çağ pandemileri, kilisenin öngörüsüyle tanrının gazabı olarak nitelenmiştir (Nolte, 2020: 5). Orta Çağ'daki pandemiler genelde Avrupa anakarasında görülmüş, ancak diğer anakaralarda da salgınlar yaşanmıştır.

Tarihi boyunca çok sayıda felaket ve salgın hastalık yaşamış olan dünyanın 21. Yüzyılı, yüksek teknolojinin egemenliği ve aşırı tüketim eğilimiyle başlamıştır. 2019 yılının sonlarından itibaren dünyada yayılan Koronavirüsü, sağlıktan ekonomiye, eğitimden sosyal yaşama tüm dünyayı etkilemiştir (Singhal, 2020: 285). Dünya medyası, salgın boyunca her gün Pandemi sürecini aktarmış, insanları bilgilendirmiş, bazen gerçektışı, yanıltıcı yayınlar yapılmıştır (Nolting, 2020: 48). En yaygın medya olan televizyonda ve diğer medyada, konuyla ilgisi olmayan insanların virüs ve salgınla ilgili ileri geri konuşmaları insanları kızdırmış, medyaya olan inançlarını sarsmıştır.

18. yüzyılda ilk gazetelerin basılmasıyla başlayan medyanın yolculuğu, teknik ve bilimsel buluşların gelişmesiyle hızla ilerlemiş, insanların dünyalarını değiştirmiştir. İnsanlara, çok uzak coğrafyalardan haberler ve bilgiler aktaran medya, kısa bir sürede insanların temel referans aracı haline gelmiştir (Simanowski, 2008: 253). Medyayı, yaşamlarına açılan renkli bir pencere olarak değerlendiren insanlar, kısa sürede ona alışmışlar ve yapılan düzenli ve düzeyli yayınlarla medyaya güvenmeye başlamışlardır.

Medya, temel işlevi insanlara yakın ve uzak çevrelerinden haberler aktarmak, insanları bilgilendirmek, eğitmek ve eğlendirmek olan araçlardır (Auffermann, 1975: 432). Çağlar ilerledikçe, medyanın da içeriği ve etkileri değişmiştir. Tüm dünyayı sıkı ağlarla kuşatan medya, sıkıntılı günlerde de, refah günlerinde de insanlara en fazla ileti aktaran, onları yönlendiren, bir anlamda yaşamı yöneten araçlar olmuştur (Maier, 2018: 263). Korona günlerinde de medya, insanların en çok ilgi duyduğu ve yakından izlediği araçlar olarak yaşamdaki yerini almıştır.

Bir görüşe göre, Roma Senatosu'nun duvarlarına asılan papirüslerle başlayan medyanın yolculuğu, teknolojinin gelişip matbaanın döküm olarak üretilmesiyle, gazete basımıyla yeni bir aşamaya gelmiştir (Dittmar, 2011: 166). Dergiler, radyo ve televizyonun ardından gelen elektronik devrim ve sayısal teknoloji, hipermodern çağda çok yaygın bir medyayı ortaya

koymuştur: Yeni medya da denilen bilgisayara dayalı teknoloji, interneti yaratmıştır ve internet, devlet işlerinden kişisel görüşmelere kadar tüm yaşamı kaplayan bir şekilde kullanılmaya başlamıştır. Artık küçük çocuklardan devlet başkanlarına, öğrencilerden iş adamlarına kadar hemen herkes interneti medya olarak kullanmakta ve iletişim gereksinimini gidermenin yanında, dünyadan haberler almakta ve sosyal etkinliklere katılmaktadır (<https://www.bmfsfj.de/blob>, 2020: 18). İnternet, hipermodern dünyada insanların her türlü gereksinimini karşılayan medyaya dönüşmektedir.

2. KORONA GÜNLERİ ve MEDYA

Medya her zaman, insanları heyecanlandıran, şaşırtan konuları yapım materyali olarak kullanmak istemiştir. Bu nedenle haberlerde çok ölümlü afetler, kazalar; köşe yazılarında ülkedeki çelişkili durumlar; dizilerde entrikalar, çarpık ilişkiler; sanat sayfalarında ünlülerin özel yaşamları, sosyal medyada komik veya ilginç videolar, görseller yer almaktadır. Medya, gerçeklerin olduğu kadar sıradışı olanların da sahnesidir (Tayebwa, 2016: 13). Tüm medyanın tecimsel amaçlarla çalıştığı dikkate alındığında, daha çok ilgi çekmek için sıradışı ve şaşırtıcı materyallere yönelmesi doğal karşılanmaktadır.

Bilim adamları ve araştırmacılar, sosyal medyanın sosyal ve demografik özelliklerini ve medya kullanıcılarının sorunlarının doğasını araştırmışlar, dil kullanımının insanların zihnindeki etkileri, medyanın kitleye hitap etmedeki rolünü ve önlemleri dile getirmişlerdir. Koronavirüsün yol açtığı sorunları, sosyal ve manevi özellikler, kişisel fikirler, bireysel kişilik özelliklerinden yararlanma, cinsiyet, yaş veya sınıf ayrımını listeleyen ifadeleri, sosyal, dini, manevi özellikler üzerindeki etkileri ortaya koymaya çalışmıştır ve bu çalışma yine medya aracılığıyla topluma yansıtılmıştır (Shaukat ve Arif, 2020: 224). Medya, Pandemi döneminde yaşamsal bir rol oynayarak süreci de yönlendirmiştir.

“Özellikle sosyal medyadaki algı yönetimi ve salgına yönelik dezenformatif bilgiler infodemi kavramının hız kazanmasına neden olmuştur. Teknoloji platformları bu süreçte şeffaflık konusunda olağandışı bir şekilde proaktif hale gelmiş ve birçoğu pandemi ile ilgili attığı adımlar hakkında kamuya açık duyurular yapmıştır. Bunların başını ise Twitter çekmektedir. İnfodemi, salgını oldukça tehlikeye atmakta ve kime ve hangi bilgi kaynaklarına güvenileceği konusunda kafa karışıklığını arttırmaktadır. Özellikle doğrulanmamış söylentiler ve abartılı iddialar nedeniyle sosyal medyada korku ve panik havası oluşturulmaktadır. Facebook, Google, LinkedIn, Microsoft, Reddit, Twitter ve YouTube da sosyal medyadaki bilgi kirliliğinin önüne geçilebilmesi adına birbirleriyle yakın bir şekilde çalıştıklarını ve “koronavirüsle ilgili dolandırıcılık ve yanlış bilgilendirme ile birlikte mücadele ederek,

platformlardaki içerikleri denetleyeceklerini belirten kısa bir “ortak endüstri bildirisi” yayınlamıştır” (Özkoçak ve Kırık, 2020: 151). Pandemi süreci, Bilim Kurulu, tıp çalışanları ve medyanın yayınlarıyla yol almıştır.

“COVID-19 salgını hakkında önemli miktarda potansiyel olarak tehlikeli yanlış bilgi üretilmiş ve çoğu sosyal ağlar aracılığıyla yayılmıştır. Bu yanıltıcı haberler, salgının farklı yönlerinden oluşmuştur, bu da kamu güvenliğini tehdit etmiş ve kriz yönetimini daha da kötüleştirmiştir. COVID-19 hakkındaki yanlış söylentiler, virüsten daha hızlı yayılmış ve yetkililerin aktif olarak virüsle ve yanlış bilgilerle aynı anda mücadele etmesine neden olmuştur. Bazı araştırmalar, herhangi bir halk sağlığı krizi sırasında doğru bilginin başarısız olabileceğini vurgulasa da, aynı zamanda birçok araştırma, sağlık uzmanları tarafından doğru gerçekleri sağlama ve iletmenin etkinliğini göstermiştir. Her durumda yetkililer ve medya çoğunlukla uyum içinde çalışmış ve süreci yönetmek için çabalamışlardır (Zimmermann, 2020: 13). Ancak Koronavirüsün yayılmasını engellemek kolay olmamış, virüs tüm dünyada önemli kayıplara neden olmuştur.

Ayrıca, zamanında uzman tavsiyesi, düzenli halk sağlığı bilinci ve insanlar ve medya algoritmaları arasında periyodik iletişimle düzeltme programı içeren sosyal medya aracılığıyla sağlıkla ilgili yanlış anlamaları düzeltmek için çeşitli yöntemler önerilmiştir. Hızlı ve net bir şekilde uygulandığı takdirde başarılı olacak bir düzeltme programına, ilgili belge ile birlikte, aynı zamanda delillerin de sunulması ve kamuya gösterilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Virüs, çok hızlı yayılma eğilimi gösterdiğinden, görmezden gelinemeyecek kadar ölümcüldür. Korona salgını sırasında öğrenilen birçok ders, gelecekteki pandemilerle başa çıkmanın bir planı olarak hizmet edecek, ancak yakın gelecekte sürdürülebilir yeni bir yönetim standardı gerektirdiğini ortaya koymaktadır” (Sahni ve Sharma, 2020:73). Pandemi süreci doğru ve yanlış bilgiler karışık bir biçimde medyadan insanlara aktarılmasıyla sürmektedir.

Bir araştırmaya göre, insanların yüzde 80'inden fazlası süreç hakkında bilgi almayı istemekte ve en yakın ve kolay medyaya başvurmaktadır. Gazetelerde, dergilerde veya televizyonda, sosyal medyada enfeksiyonla ilgili bilgileri izlemektedir. İnsanlar, yetkililerin açıklamalarını, medya ve aile üyeleri veya arkadaşlar tarafından ve ayrıca internetteki koronavirüsle ilgili risk değerlendirmelerini anlamak istemektedir. Kendileri ve başkaları için etkili koruyucu önlemleri ve davranışları da değerlendirmektedir (Okan vd., 2020: 8). İnsanlar, ölümcül özellikler taşıyan virüsten korunmak ve Pandemi sürecini bir an önce atlatmak için bilgilenmek istemekte ve bilgileri ve önerileri, kendilerine en yakın medyadan almaya yönelmektedir.

Koronavirüs tanısı ve tedaviyle ilgili medyadaki birçok yanlış bilgi insanların yanı sıra sağlık hizmeti sunanların kafasını karıştırmıştır. Karmaşa, aynı zamanda yeni bilimsel içeriklerin meşruiyetini de azaltmaktadır. Hastalığın tedavisi veya aşısı ile ilgili buluşlar, medyadaki yanlış bilgilendirmeler sonucunda anlamını yitirmiştir. Koronavirüsle ilgili sosyal bir algı yaratarak, uyumun azalmasına neden olmuştur (Tasnim vd., 2020: 172). Ancak tüm yanlış ve taraflı bilgilendirmelere, gereksiz yorumlara rağmen, medya Pandemi sürecinin en etkin araçları olmuştur.

Medya, en yoğun ve tartışmalı yayınlarını Pandemi sürecinde yapmıştır. Dünyanın büyük bölümüne yayılan virüs tehlikesi nedeniyle herkes kendini, gündemi izlemek zorunda hissetmiştir. Bu nedenle televizyon ve sosyal medya, birer Pandemi sözcüsü gibi çalışmıştır (Eisenegger vd., 2020: 22). Pandemi sürecinde medya, dünyada yaşanan gelişmeleri, vaka sayılarını, ölüm sayılarını, resmi politikaları, halkların yaklaşımlarını, çeşitli görüşleri aktarmıştır. Koronavirüsün etkili olduğu süre boyunca, başta facebook olmak üzere tüm sosyal medyanın çok etkin olduğu ve yanlış da olsa pek çok bilgi ve yorumun paylaşıldığını ortaya koyan araştırmalar yapılmıştır (Allgaier, 2020). Dünyada hızla yayılan sosyal medya, Pandemi sürecinin de baş aktörlerinden biri olmuştur.

Bir araştırmaya göre, 1 milyon kişinin ampirik analizi sonucu, 288.000 kullanıcı COVID-19 ile ilgili tweetler yazarak insanları yanıltmış, güvenilir bilgilerin yayılmasının ağır etkisini örneklemiştir. Elde edilen bulgular şunu göstermiştir: % 16,1'lik tweetlerin potansiyel ulaşılabilirliği kullanıcıları kapsam dışı ve / veya kötü amaçlı olarak yeniden yönlendirmiş, 5,6 milyar ve asgari % 93,7 içerik içinde kalan % 83,9 tweet (yani yaklaşık 17 milyon etkileşimler ve 30B erişim sayıları) kullanıcılar tarafından başlatılmış, güvenilir olmayan tıbbi ve / veya ilgili uzmanlık profilleri ile, ve sonuç olarak yanıltıcı, güvenilir olmayan tıbbi bilgileri yaymıştır (Mourad vd., 2020: 9). Pandemi boyunca tüm sosyal medya çok etkin biçimde kullanılmış, kullanıcıların bir bölümü yanlış bilgiler ve yorumlar paylaştı da, sosyal medyanın etkinliği hiç kesintiye uğramamıştır.

Bazı makaleler ve yorumlar, Pandemi sürecinde medyanın çok yanlı ve yanlış yayınlar yaptığını ve çok puan kaybettiğini savunmaktadır. Koronavirüs salgını sırasında geleneksel medyanın önceliği, bunların nasıl olduğunu savunan belirli teorilere kısmen meydan okumaktadır. Medya, son derece yıkıcı bir konumda görünmektedir ve günümüzün siyasi bilgi ortamında etkisini azaltmaktadır. Pandemi sürecinde, geleneksel medya, gazetecilik otoritesinin bir kısmını geri kazanarak izlenme hakkını geri almıştır. Haber tüketimindeki merkezîyetleri ve Covid-19 sırasında halkın güvenilirliği, aynı zamanda mevcut olayların tercih edilen kaynakları

olarak yerinden edilmelerini sorgulamaktadır (Casero-Ripollés, 2020: 9). Ayrıca vatandaşların güncel olaylara uygunluk ve önem atfettiği bir yer olarak önemini yitirdiği iddiasına kısmen itiraz etmektedir (Williams; Delli-Carpini, 2011). Bu anlamda, Koronavirüs salgınının medya sistemindeki rolünün güçlü bir kriz döneminde, gazetecilik otoritesinin bir kısmını eski medyaya iade ettiği görülmektedir. Bunun bir parantez mi yoksa yakın gelecekte bir trend değişikliği mi olacağı tartışılmaktadır (Bhat vd., 2020: 45). Geleneksel ve yeni medya, Pandemi öncesinde de Pandemi döneminde de ilgi görmeye devam etmiştir.

Dünya basını, corona virüsün ilk görülmeye başlandığı 2020 yılının ilk günlerinde virüsten söz etmeye başlamış, virüs yayıldıkça medyadaki yansımaları da artmıştır (<https://www.who.int/docs>, 2020: 39). Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın 11 Mart'ta yaptığı açıklamayla, virüsün ortaya çıkışından 90 gün sonra ilk kez Türkiye'de de tespit edildiğini söylemesiyle Türk medyasında da konu tartışılmaya başlamıştır. İlerleyen günlerde Türk medyası, her gün Pandemi süreci ile ilgili gelişmeleri aktarmış, Sağlık Bakanı'nın açıklamalarına yer vermiştir.

Pandemi sürecinde yaşanan kısıtlamalar ve izolasyon uygulamaları, gazetelerin ve dergilerin çalışmalarını sınırlamış, bazen durdurmuştur. Gazete bürolarında çalışmalar aksarken, gazetelerin satış yerlerinde de hareket olmamıştır (Dutta, 2020). Genel merkezlere ve habere daha kolay ulaşım sağlayan radyo, televizyon ve internet Pandemi sürecinde daha kolay çalışmıştır. İnsanların en kolay ulaşabildiği araçlar olan televizyon ve internet, süreç boyunca en çok izlenen araçlar olmuştur. Pandemi süreci boyunca geleneksel medya ve yeni medya, ılımlı yayınlar yaparak olumsuz izlenimler vermemeye çalışmıştır. Ancak bazen de sert uyarılarda bulunmuştur (Duraisamy vd., 2020: 597). Pandemi süreci, bir anlamda medyayla birlikte yol almış bir süreçtir.

Türlü sıkıntılarla başlayan 2020 yılının başlangıcından beri tüm dünyaya hızla yayılan Koronavirüsünün neden olduğu Pandemi sırasında, medyanın her zamankinden daha fazla izlendiği belirlenmiştir (Vijay, G. and Gudavarthy, 2020). Tüm dünyayı kuşatan salgın herkesi kaygılandırmış, herkes gelişmelerden haberdar olmak için medyaya yönelmiş ve gelişmeleri, en kolay ulaşabildiği medyadan öğrenmeye çalışmıştır (La Garza, 2020). Herkes elindeki olanaklarla, değişik medya seçeneklerinden gazete, televizyon, sosyal medya ve diğer araçlardan pandemi ile ilgili gelişmeleri takip etmiştir. En kolay ulaşılabilen ve en yaygın ağlara sahip internet, Korona günlerinde en çok kullanılan medya olmuştur (Khan ve Naushad, 2020). Özellikle sosyal medya araçları, bazen taraflı veya gayriahlaki bulunsu da, çok izlenmiştir.

3. TÜRKİYE'DE KORONAVİRÜS VE MEDYA

Türkiye'de, salgınla ilgili tüm resmi ve gayri resmi gelişmeler ve duyurular geleneksel medya ve yeni medya aracılığıyla kamuoyuna aktarılmıştır. “Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, tıbbi bir terim olarak aile üyeliğini geniş bir şekilde duyurmuş ve COVID-19 salgını sırasında şüpheli veya temas kuran kişilerin gözetimi için tıp uzmanlarını görevlendirmiştir. Türkiye'deki COVID-19 vakalarında temas zincirini taramak için yakın zamanda yapılan aile kurma yönteminin umut verici sonuçları olması muhtemeldir. “Hayat Eve Sığar” adlı yeni bir cep telefonu uygulamasının hayata geçirilmesiyle, geleneksel evlat edinme yöntemlerinin yeni bir biçim kazanması, Sağlık Bakanlığı'nın kontrol önlemlerinin, hızlı navigasyonla potansiyel risk altındaki alanların daha başarılı bir şekilde koordine edilmesi beklenmektedir.”(Demirtaş ve Tekiner, 2020: 357). Türkiye Cumhuriyeti, vatandaşların sağlık durumlarını ve durumlarını sosyal medya üzerinden takip etmiştir.

Türkiye’de Koronavirüs ve medya ilişkisi konusunda Prof. Dr. Sedat Cereci’nin yönettiği, Türkiye’nin 23 ilinde yaşayan 820 kişiyle sosyal medya aracılığıyla yapılan bir araştırmada, Koronavirüs ve medya ilişkisiyle ilgili sorular sorulmuş ve yanıtlar alınmıştır. Van, Erzurum, Rize, Trabzon, Giresun, Samsun, İstanbul, Bursa, İzmir, Kocaeli, Afyonkarahisar, Muğla, Konya, Antalya, Mersin, Adana, Hatay, Şanlıurfa, Diyarbakır, Batman, Mardin, Elazığ, Ankara ve Eskişehir’de yaşayan ve rastsal olarak seçilen kişilerle yapılan görüşmelerde Koronavirüs ve medya ile ilgili sorulara yanıt aranmıştır. 820 kişiye öncelikle, Koronavirüsün gerçek bir virüs olup olmadığı, bir komplo teorisi olup olmadığı sorulmuştur. Araştırmaya katılanların çoğunluğu 788 kişi, Koronavirüsün neden olduğu salgının bir komplo veya kurgu değil, gerçek olduğuna inandıklarını belirtmiştir.

Araştırmaya katılanların tamamı, her gün mutlaka geleneksel medya veya yeni medya aracılığıyla Pandemi gündemini izlediklerini söylemiştir. Salgından korktuklarını ve virüse yakalanmamak için tüm uyarıları dikkate aldıklarını söyleyen katılımcıların sayısı 764 olmuştur.

Koronavirüsün gerçek bir virüs olup olmadığı, laboratuvarında üretildiği, kasıtlı olarak yayıldığı gibi konular uzun süre tartışılmıştır (Ingraham ve Tignanelli, 2020: 3). Türkiye’de de araştırmaya katılan küçük bir grup, Koronavirüsün laboratuvarında üretilen, belirli amaçlarla dünyaya yayılan bir virüs olduğuna inandıklarını söylemiştir.

Katılımcılara, Koronavirüs ile ilgili rahatsız edici medya yayınlarının ne olduğu sorulmuştur. Katılımcıların yarısından çoğu (699 kişi), medyadaki tutarsız yayınların,

siyasallaştırılarak belirli bir kişi veya grubun lehine yapılan yayınların, insanları demoralize eden yayınların, virüs ile ilgisi olmayan kişilerin yaptıkları konuşmaların rahatsız edici olduğunu belirtmişlerdir. Salgının açık oturum programlarına konu edilerek uzun uzun sohbet edilmesi, virüsün bir sohbet konusuna dönüştürülerek uzun süreler harcanması bazı kişilerce (128 kişi) olumsuz tepkilerle karşılanmıştır. Amaçsız tartışmalar her zaman insanları ahmak yerine koyarak aşağılamak olarak algılandığı için, onaylanmamaktadır (Sikora, 2018: 19). Korona günleri sürecinde de, gerek televizyon kanallarında, gerek sosyal medyada çok sayıda amaçsız tartışmalara tanık olunmuştur. Özellikle konuyla hiç ilgisi bulunmayan kişilerin iddialı konuşmaları büyük tepki toplamıştır.

Korona günlerinde yine tüm medyadaki uyarılar ve spotlar dikkatle izlenmiş, özellikle kamu spotları değerlendirilmiştir (Sanchez, 2020). “Hayat eve sığar” sloganı ve bu slogan üzerine kurulu spotlar, virüsten korunmaya yönelik uyarılar araştırmaya katılanların çoğunun (765 kişi) beğenisini kazanmıştır. Araştırmaya katılanların büyük bölümü, özellikle 14 kuralla ilgili spotları ve diğer yapıcı, moralize edici spotları beğendiğini belirtirken, bazı katılımcılar (208 kişi), ünlü kişilerin villalarından yaptıkları “evde kal” çağrısı içeren spotları ve maske takılıp takılmaması konusundaki tartışmaları itici bulduklarını söylemiştir. Pandemi sürecinde çoğunlukla gerilim içinde bulunan insanlar, kendilerini geren her türlü yayını olumsuz olarak değerlendirmiş, morallerini bozan tüm etkileri itici bulduklarını açıklamışlardır. İnsanı geren veya moralini bozan her türlü etki, doğal olarak itici karşılanmaktadır (Berardelli vd., 2019: 200). Korona günlerinde de her gün, her an sürekli izlenen medyadan yayılan olumsuz etkiler, insanları demoralize etmiş, germiştir.

Korona günlerinde bir kesim katılımcı (201 kişi), morallerini bozduğu için televizyon izlemediğini belirtirken, gündemi internet üzerinden izleyenlerin daha çok olduğu görülmüştür (310 kişi). 309 kişi de gelişmeleri hem televizyondan, hem internetten, bazen de diğer medyadan izlediğini belirtmiştir. Televizyon kanalları içinde de daha çok haber kanallarının izlendiği tespit edilmiştir. Katılımcılar genellikle, kendi görüşlerine yakın olan televizyon kanalını veya internet sitesini takip ettiklerini söylemiştir (Lauss, 2018: 11). İnsanlar her durumda, kendi karakterlerine, ideolojilerine, inançlarına yakın olan etkilere ilgi göstermektedir. Bu nedenle pek çok katılımcı, belirli medyayı takip ettiklerini, diğer medyanın taraflı veya ahlaksız yayınlar yaptığını savunmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcıların kadın ve erkek oranları birbirine yakın tutulmuş (411 erkek, 409 kadın), kadın ve erkek katılımcıların tercih ve yanıtları arasında büyük farklar olmadığı görülmüştür. Sonuçta Korona günlerinde medyanın başarı notu, çok yüksek ve

doyurucu olmamakla birlikte, başka seçenekler bulunmaması insanları, medyayı izleyerek gündemden ve gelişmelerden haberdar olmaya yönlendirmiştir. İnsanlar, sorunlu ve gerilimli günlerde, kendilerini daha fazla geren, demoralize eden, taraflı ve ahlaksızca yayınlardan yakınmış; insanlara umut veren, moralize eden, yapıcı yayınları beğendiklerini vurgulamışlardır.

Araştırmaya katılanların yarısından çoğu (593 kişi), Pandemi'nin yaşamlarını değiştirdiğini, bundan sonra da dünyanın ve yaşamın değişeceğine inandıklarını söylemiştir. Covid 19 salgınının, başta ekonomi olmak üzere, tüm dünyada önemli değişimlere yol açtığı görüşü yaygınlaşmaktadır (Ozili ve Arun, 2020). İnsanların ölüm kalım kaygısı yaşadığı ve virüs kapmamak için türlü önlemler aldığı bir dönemde yaşam biçimlerinin ve davranışlarının değişmesi doğal karşılanmaktadır (<https://unstats.un.org/>, 2020: 84). Virüsün uzun bir süre yaşamaya devam edeceği düşünüldüğünde, dünyanın artık eskisi gibi olmayacağı da anlaşılmaktadır.

4. SONUÇ

Dünya, tarihi boyunca yaşadığı küresel salgınlardan birini 2020 yılında yaşamıştır. Koronavirüs Pandemisi olarak adlandırılan salgından hemen hemen tüm ülkeler etkilenmiştir. Bazı ülkelerde 10 binleri bulan ölüm yaşanırken, bazı ülkeler daha az kayıp vermiştir. Ancak her durumda, hipermodern çağda insanların temel referans kaynakları olan medya en çok izlenen araçlar olmuş, tüm dünya Pandemi ile ilgili gelişmeleri medya aracılığıyla takip etmiştir.

Türkiye'de de, Mart 2020'de yapılan açıklamayla gündeme gelen Covid-19 tehlikesi ve Koronavirüsün varlığı medyanın temel yayın materyali olmuştur. Türk medyası her gün, Sağlık Bakanı'nın Pandemi ile ilgili yaptığı açıklamaları yayınlamış, dünyadan Pandemi ile ilgili gelişmeleri aktarmıştır. Türk toplumu ilk günlerden itibaren medyanın Pandemi ile ilgili yayınlarını dikkatle izlemiş, ulusal ve toplumsal değerlerini de dikkate alarak değerlendirmiştir. Özellikle Pandemi'nin ilk günlerinde yapılan çelişkili açıklamalar, yerli yersiz konuşmalar olumsuz tepkilere neden olurken, ciddi ve tutarlı açıklamalar ve bazı kamu spotları olumlu karşılanmıştır.

Pandemi döneminde Türk toplumunun büyük çoğunluğu medyayı takip etmiş, yalnızca küçük bir kesim, yayınlar nedeniyle demoralize olduğunu söyleyerek izlememiştir. Medyada yer alan "Hayat eve sığar" ve "Evde kal" sloganıyla yapılan uyarı yayınları ve spotlar beğeni toplarken, bazı ünlü kişilerin villalarından yaptıkları çağrılar olumsuz tepkilere yol açmıştır.

Türk toplumu, Pandemi döneminde meyanın yaptığı yayınları, konjonktürel etkilerle de değerlendirmiş, ekonomik, kültürel, ahlaki duruma ters düşen demeçleri, uyarıları ve yayınları olumsuz biçimde değerlendirmiştir.

Prof. Dr. Sedat Cereci'nin yaptığı araştırmada, Pandemi sürecinde Türkiye'de yaşayanların çoğunun yaşam biçimlerinde değişimler olduğu, uyku alışkanlıklarından yeme biçimlerine, film izleme tercihlerinden çay kahve tüketimine kadar değişik konularda bazı davranışların değiştiği belirlenmiştir.

KAYNAKLAR

- Allgaier, J. (2020). Alternative Medien auf Facebook im Kontext von COVID-19 Science Media Center Germany. https://www.researchgate.net/publication/340875099_Alternative_Medien_auf_Facebook_im_Kontext_von_COVID-19_Science_Media_Center_Germany/citation/download, 13.02.2020.
- Aufermann, J. (1975). Politische Medienfunktionen in funktionalistischer Sicht — Exemplarische Darstellung und Kritik. Politik und Ökonomie — autonome Handlungsmöglichkeiten des politischen Systems, Ed. Wolf-Dieter Narr, Hamburg: Herbst, 431-451.
- Berardelli, I. ve Sarubbi, S. ve Rogante, E. ve Hawkins, M. ve Cocco, G. ve Erbutto, D. ve Lester, D. ve Pompili, M. (2019). The Role of Demoralization and Hopelessness in Suicide Risk in Schizophrenia: A Review of the Literature. Medicina (Kaunas), 55 (5): 200.
- Bhat, B. A. ve Khan, S. ve Manzoor, S. ve Niyaz, A. ve Tak, H. J. ve Anees, S. M. ve Gull, S. ve Ahmad, I. (2020). A Study on Impact of COVID-19 Lockdown on Psychological Health, Economy and Social Life of People in Kashmir. International Journal of Science and Healthcare Research, 5 (2): 36-46.
- Casero-Ripollés, A. (2020). Impact of Covid-19 on the Media System. Communicative and Democratic Consequences of News Consumption during the Outbreak. El Profesional de la Información, 29 (2), <http://www.elprofesionaldeinformacion.com/contenidos/2020/mar/casero.pdf>, 13.08.2020.

Demirtaş, T. ve Tekiner, H. (2020). Filiation: A Historical Term the COVID-19 Outbreak. *Erciyes Medical Journal*, 42 (3): 354–358.

Dittmar, J. F. (2011). *Grundlagen der Medienwissenschaft* Zweite erweiterte und korrigierte Auflage. Berlin: Universitätsverlag der TU Berlin.

Dixit, P. (2020). Role of Social Media in the coverage of Coronavirus (COVID 19) pandemic.

https://www.researchgate.net/publication/342409391_Role_of_Social_Media_in_the_coverage_of_Coronavirus_COVID_19_pandemic, 26.01.2021.

Duraisamy, B. ve Rathinaswamy, J. ve Sengottaiyan, K. (2020). Social Media Reigned by Information or Misinformation About COVID-19: A Phenomenological Study. *SSRN Electronic Journal*, 09 (03): 585-602.

Dutta, A. (2020). Covid-19 Hits Print Media Hard — Ads and Circulation Dip, Editions See Major Digital Push. *The Print*, 10.08.2020, <https://theprint.in/india/covid-19-hits-print-media-hard-ads-and-circulation-dip-editions-see-major-digital-push/388514/>, 11.08.2020.

Eisenegger, M. ve Oehmer, F. ve Udris, L. ve Vogler, D. (2020). *Die Qualität der Medienberichterstattung zur Corona-Pandemie*. Zürich: Forschungszentrum Öffentlichkeit und Gesellschaft (fög) der Universität Zürich.

Enikolopov, R. ve Petrova, M. (2017). *Mass Media and its Influence on Behaviour*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra.

<https://unstats.un.org/> (2020). How COVID-19 is Changing the World: A Statistical Perspective. <https://unstats.un.org/unsd/ccsa/documents/covid19-report-ccsa.pdf>, 11.08.2020.

<https://www.bmfsfj.de/blob> (2020). Der einfache Einstieg in die Medienerziehung Für pädagogische Fachkräfte in der Kinder-, Jugend- & Familienhilfe. <https://www.bmfsfj.de/blob/122422/fb3478ade6da980ed22b025228cea795/der-einfache-einstieg-in-die-medienerziehung-gutes-aufwachsen-mit-medien-data.pdf>, 11.08.2020.

<https://www.who.int/docs> (2020). Report of the WHO-China Joint Mission on Coronavirus Disease 2019 (COVID-19). <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/who-china-joint-mission-on-covid-19-final-report.pdf>, 11.08.2020.

Ingraham, N. E. ve Tignanelli, C. J. (2020). Fact Versus Science Fiction: Fighting Coronavirus Disease 2019 Requires the Wisdom to Know the Difference. *Critical Care Explorations*, 2 (4): 1-4.

Khan, N. ve Naushad, M. (2020). Effects of Corona Virus on the World Community. SSRN Electronic Journal, https://www.researchgate.net/publication/339088223_Effects_of_Corona_Virus_on_the_World_Community, 18.04.2020.

La Garza, A. (2020). How Social Media Is Shaping Our Fears of- and Response to- the Coronavirus. <https://time.com/5802802/social-media-coronavirus/>, 18.04.2020.

Lauss, G. (2018). Mediendemokratie. Medien und politische Kommunikation. 43: 5-12.

Maier, M. S. (2018). Familie in Wandel. Elternschaft zwischen Projekt und Projektion: Aktuelle Perspektiven der Elternforschung, Ed. Kerstin Jergus, Jens Oliver Krüger, Anna Roch, Wiesbaden: Springer.

Mourad, A. ve Srour, A. ve Harmanani H. ve Jenainati, C. ve Arafeh, M. (2020). Critical Impact of Social Networks Infodemic on Defeating Coronavirus COVID-19 Pandemic: Twitter-Based Study and Research Directions. Social and Information Networks, <https://arxiv.org/pdf/2005.08820.pdf>, 13.08.2020.

Nolte, K. (2020). Pandemie- und Seuchengeschichte als Pflegegeschichte? Nature Public Health Emergency Collection, 12-1-8.

Nolting, T. (2020). COVID-19 (SARS-CoV-2) holistisch betrachtet - eine kommunikationspsychologische, gesellschaftsphilosophische und biomedizinische Analyse der Pandemie. Zeitraum der Analyse, 1: 1-58.

Okan, O. ve Sombre, S. ve Hurrelmann, K. ve Berens, E. M. ve Bauer, U. ve Schaeffer, D. (2020). Gesundheitskompetenz der Bevölkerung im Umgang mit der Coronavirus-Pandemie Studie im Auftrag des Interdisziplinären Zentrums für Gesundheitskompetenzforschung der Universität Bielefeld und der Hertie School of Governance, durchgeführt vom Institut für Demoskopie Allensbach. https://www.uni-bielefeld.de/erziehungswissenschaft/izgk/downloads/Ergebnisbericht_GK_Corona_IZGK_2020.pdf, 13.08.2020.

Ozili, P. K. ve Arun, T. G. (2020). Spillover of COVID-19: Impact on the Global Economy. Social Science Research Network, https://www.researchgate.net/publication/340236487_Spillover_of_COVID-19_impact_on_the_Global_Economy, 11.08.2020.

Özkoçak, V. ve Kırık, A. M. (2020). Yeni Dünya Düzeni Bağlamında Sosyal Medya ve Yeni Koronavirüs (Covid-19) Pandemisi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (45): 133-154.

Sahni, H. ve Sharma, H. (2020). Role of Social Media during the COVID-19 Pandemic: Beneficial, Destructive, or Reconstructive? *The International Journal of Academic Medicine*, 6 (2): 70-75.

Sanchez, C. (2020). Coronavirus In LA: Your No-Panic Guide To Daily Life And The New (And Changing) Rules. <https://laist.com/2020/04/09/coronavirus-los-angeles-covid-19-rules-explained.php>, 18.04.2020.

Shaukat, R. ve Arif, M. S. (2020). Social Media Role in Relation with Covid -19 in Pakistan: A scientific and Spiritual Corpus Based Analysis. *European Scientific Journal*, 8 (4): 220-226.

Sikora, (2018). Aimless or flexible? Does uncertainty in adolescent occupational expectations matter in young adulthood? *Australian Journal of Education*, https://www.researchgate.net/publication/325653347_Aimless_or_flexible_Does_uncertainty_in_adolescent_occupational_expectations_matter_in_young_adulthood, 18.04.2020.

Simanowski, R. (2008). *Digitale Medien in der Erlebnisgesellschaft*. Hamburg: Veröffentlicht im Rowohlt Taschenbuch Verlag.

Singhal, T. (2020). A Review of Coronavirus Disease-2019 (COVID-19). *The Indian Journal of Pediatrics*, 87 (4): 281–286.

Spree, R. (2016). *Seuchen in historischer Perspektive: Wissen – Moral – Politik. Epidemien und Pandemien in historischer Perspektive: Epidemics and Pandemics in Historical Perspective*, Ed. Jörg Vögele, Stefanie Knöll Thorsten Noack, Wiesbaden: Springer, 221-234.

Tasnim, S. ve Hossain, M. ve Mazumder, H. (2020). Impact of Rumors or Misinformation on Coronavirus Disease (COVID-19) in Social Media. *Journal of Preventive Medicine and Public Health*, 53 (3): 171-174.

Tayebwa, W. (2016). *Impact of Social Media on Traditional Journalism: Challenges and Opportunities for Media Houses in Uganda. Assessing the Impact of Social Media on Political Communication and Civic Engagement in Uganda*, Ed. Mathias Kamp, Kampala: Konrad-Adenauer-Stiftung e.V.

Vijay, G. and Gudavarthy, A. (2020). Press Releases on COVID-19 issued by the Government of India. A Pandemic as a Political Reality Check The Hindu Centre for Politics and Public Policy, 18.04.2020.

Zimmermann, O. (2020). Auswirkungen der Corona-Pandemie auf Kultur, Medien und Kreativwirtschaft. Berlin: Deutschen Kulturrat e.V. <https://www.kulturrat.de/wp-content/uploads/2020/04/19.04.2020-Stellungnahme-DKR-f%C3%BCr-Kulturausschuss.pdf>, 13.08.2020.